

Yetkecilik ve Bilişsel Karmaşıklık Düzeyi ile Siyasal İdeoloji Arasındaki İlişki

Derya Hasta
Ankara Üniversitesi

Ali Dönmez
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu araştırmada farklı siyasi tutumlara (aşırı sağ, aşırı sol ve ılımlı) sahip üniversite öğrencileri yetkecilik, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, boyun eğicilik ve siyasi düşüncenin karmaşıklığı açılarından karşılaştırılmıştır. Bu amaçla, sağın yetkeliği görüşünden ve solun da yetkeci olabileceğine işaret eden ideolog hipotezinden yola çıkılarak geliştirilen beklentiler test edilmiştir. Aşırı sol görüşlü öğrenciler, ılımlı ve sağ gruplarla karşılaştırıldığında, siyasi olarak daha karmaşık düşünmektedirler. Yetkecilik açısından karşılaştırıldıklarında yetkecilik düzeyi en yüksek grup aşırı sağdır. Aşırı sağı sırasıyla ılımlı ve aşırı sol grup izlemektedir. Siyasi görüşü ılımlı grubun yetkeli düzeyi, aşırı sol grubunkinden anlamlı olarak daha yüksektir. Yine yetkecilik açısından bakıldığında, erkeklerin kadınlardan daha yetkeci oldukları gözlenmektedir. Aşırı sağ görüşlü öğrenciler, ılımlı ve aşırı sol görüşlülerle karşılaştırıldığında, belirsizliğe karşı daha hoşgörüsüzdürler. İlimli ve aşırı sol görüşlü öğrencilerin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyi arasındaki fark anlamlı değildir. Aşırı sağ görüşlü grup, aşırı sol gruptan daha boyun eğicidir. İlimli öğrenciler ise aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü öğrencilerden boyun eğicilik açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedirler.

Anahtar kelimeler: Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, boyun eğici davranış, siyasi düşünce karmaşıklığı, yetkecilik

Abstract

The objective of this study was to investigate the relationships between political attitudes and authoritarianism, intolerance of ambiguity, submissive act and complexity of political thinking among university students. In other words three groups of students, namely, extreme right, extreme left and politically moderates were compared in terms of their authoritarianism, intolerance of ambiguity, submissive acts and complexity of political thinking. In the framework of this objective, hypotheses developed in accordance with the idea of the authoritarian right and the ideologue hypotheses were tested. The ideologue hypothesis indicates that if there is right wing authoritarianism there might also be a left wing authoritarianism as well. According to the intergroup comparisons extreme left oriented students were higher than the moderate and extreme right oriented students in the complexity of political thinking and in the level of political thinking. When the groups are compared in terms of authoritarianism, the extreme right group was the highest. The level of authoritarianism in the moderate group was significantly higher than what it was in the extreme left. Furthermore, boys were more authoritarian than the girls. When compared with the extreme left and moderates the extreme right oriented students, were more intolerant of ambiguity. However moderate and extreme left oriented students didn't differ significantly in intolerance of ambiguity. Extreme right oriented group was more submissive acting than the extreme left group. The moderates on the other hand did not differ significantly from extreme right and extreme left in terms of submissive acting.

Key words: Authoritarianism, complexity of political thinking, intolerance of ambiguity, submissive acts.

Yazışma Adresi: Derya Hasta, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye, Ankara

E-posta: dhasta@humanity.ankara.edu.tr

Yazar Notu: Bu çalışma, ilk yazarın doktora tezinin bazı bölümlerinin bir özettir.

Siyasal toplumsallaşma sürecinin en önemli sonuçlarından biri siyasal görüş ayrılıklarıdır. Siyasal görüş ayrılıklarının özellikle üniversiteli gençler arasında yarattığı çatışmalar Türkiye'nin gündeminden düşmemektedir. Çatışmaların çözümü her şeyden önce, gençlerin siyasal davranışlarını ya da tutumlarını daha iyi anlamayı ve açıklamayı gerektirmektedir. Bu gereklilik, gençlerin siyasal davranış ve tutumlarını etkileyen etmenlerin neler olabileceği sorusunu akla getirmektedir. Siyasal tutum ya da davranış üzerinde çevresel etmenlerin etkisi hemen herkesçe bilinmektedir. Ayrıca, bazı kişisel farklılıklar da siyasal tutum üzerinde oldukça belirleyici olabilmektedir. Kişisel özellikler ve siyasal tutum üzerinde duran araştırmalar siyasal görüşleri farklı bireylerin yetkecilik ve bilişsel karmaşıklık düzeyi gibi bazı değişkenler açısından farklılaştıklarını ortaya koymaktadır (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ve Sanford, 1950; Altemeyer, 1988; Braungart, 1986; Conover ve Feldman, 1984; Gruenfeld, 1995; Kuklinski, Luskin ve Bolland, 1991; Milburn, 1987; Rosenberg, 1987; Suedfeld ve Tetlock, 1977; Tetlock, 1983a; Tetlock, 1983b; Tetlock, Peterson ve Berry, 1993). İlgili yazın gözden geçirildiğinde genel anlamda düşüncenin bilişsel karmaşıklık düzeyi ile bu araştırmanın konusu olan siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyi arasında olumlu (pozitif) bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Rosenberg, 1987, 1988; Suedfeld ve Tetlock, 1977; Tetlock, 1981a, 1981b; Tetlock, 1983a; Tetlock, Peterson ve Berry, 1993). Dolayısıyla, araştırmada genel anlamda bilişsel karmaşıklıktan siyasal düşüncenin karmaşıklığı anlaşılmalıdır. Siyasal görüş, yetkecilik ve bilişsel karmaşıklık değişkenleri arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar daha çok yetkeci kişilik kuramı ve ideolog hipotezinden yola çıkmaktadır. Yetkeci kişilik kuramı yetkecilik ve karmaşık düşünemeyen katı ve yalın bilişsel stili bir sağ kanat özelliği olarak ele almaktadır (Adorno ve ark., 1950). İdeolog hipotezi ise merkezdekilerle karşılaştırıldığında hem sağ hem de sol kanatta yer alanların daha yetkeci olduklarına ve bilişsel olarak daha yalın (katı) düşündüklerine işaret etmektedir (Tetlock, 1983a). Bu durumda, yetkecilik kuramı açısından bakıldığında, aşırı soldan aşırı sağa doğru gidildikçe yetkecilik ve yetkecilikle ilişkili olan belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, boyuneğicilik düzeyi artarken siyasal düşüncenin karmaşıklık derecesinin azalması beklenmektedir; ideolog hipotezi açısından bakıldığında, merkezdekilerle karşılaştırıldığında, aşırı sağ ve aşırı soldakilerin yetkecilik, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve boyuneğicilik düzeylerinin daha yüksek, siyasal düşüncelerinin karmaşıklık düzeyinin ise daha düşük olması ve bütün bu değişkenler açısından aşırı sağ ve sol arasında bir farkın olmaması beklenmektedir. Bu çalışmanın genel amacı Türkiye'de

üniversite öğrencileri arasında hangi kuramsal yaklaşımın destekleneceğini araştırmaktır.

Yetkecilik ve bilişsel karmaşıklık düzeyi arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu düşünülmektedir. Bu ilişki ilk olarak, Adorno ve arkadaşları (1950) tarafından, yetkeci kişilik kuramı adı altında önerilmiştir. Adorno ve arkadaşlarının temel kuramsal iddialarına göre, hiyerarşik, yetkeci ve istismarcı anababa-çocuk ilişkileri, güç yönelimli, istismarcı kişiliklerle ve dar görüşlü sosyal ve siyasal bakış açılarıyla sonuçlanmaktadır. Bu yazarlar katı otorite ve disiplin uygulamalarının yaygın ve cinselliğin yasak olduğu bir çocukluk döneminin yetkeci kişilikle sonuçlanma olasılığının yüksek olduğunu belirtmektedirler. Az sevgi ve ağır ceza ile belirginlik kazanan bir çocukluğun yol açtığı bu kişiliğin de sosyal-siyasal yönelimlerde etkili olduğunu ileri sürmektedirler.

Yetkeci kişilik kuramına göre, insanlar erken çocukluk dönemlerinden kaynaklanan birtakım çatışmalarla, özellikle bilinçaltı erotik çatışmalarla baş edebilmek için sıklıkla aşırı derecede muhafazakar siyasal ve ekonomik fikirler geliştirebilmektedirler. Adorno ve arkadaşları, muhafazakar inançların içeriği ile bu inançların devamlılığını sağlayan irrasyonel bilişsel yapı arasında psikolojik bir ilişki kurabilmek amacıyla psikanalitik savunmalardan yararlanmışlardır. Psikanalitik kuram, yetkeci kişilik ve "ya siyahır ya da beyaz" anlayışı ile değerlendirmeler yapan yetkeci biliş içeriği arasındaki zorunlu ilişkiye açıklık getirmektedir. Kurama göre, yetkecilik, erotik-obsesif psişik bir çatışmadır. Kökleri derinlere inen bu duygusal karışıklık, katı ve belirli bir bilişsel biçim aracılığı ile aşırı bir biçimde dengelenirken, egonun zayıflığı, yetkeci kişinin otoriteye itaat etmesine yol açmaktadır. Ego zayıflığı, bunun yanında, azınlıklara ve aykırılara yönelik düşmanca tavırlar sergilenmesi yönünde psikolojik bir arzu yaratmaktadır. Ayrıca, bu arzunun doyumuna olanak sağlayan muhafazakar bir siyasal ideolojiyi de beraberinde getirmektedir. Kurama göre, otoriteye sorgulamaksızın boyun eğen ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüz olan yetkeci bireyler katı ve yalın bir bilişsel stile sahiptirler. Diğer bir deyişle, yetkeçiler bilişsel açıdan pek karmaşık düşünmemektedirler. Yetkeciliğin bir aşırı sağ görüş özelliği olduğunu ileri süren bu kurama göre, aşırı sol görüşten aşırı sağ görüşe doğru gidildikçe, bireylerin yetkecilik, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve boyun eğicilik düzeyleri artarken bilişsel karmaşıklık düzeylerinin düşmesi beklenmektedir.

Yetkecilik ve siyasal düşüncenin karmaşıklığı konusundaki yaklaşımlar yetkeci kişilik kuramı ile sınırlı değildir. İdeolog hipotezi adı altında ele alınan (Tetlock, 1983a) ve aşırı sağ kadar aşırı solun da yetkeci olduğuna işaret eden alternatif görüşlerin sayısı hiç de

az değildir (Eysenck, 1957; Milburn, 1996; Rokeach, 1960, 1973). Yeniden anımsatmak gerekirse, ideolog (ideologue) hipotezine göre, ideolojik olarak her iki uçta (aşırı sağ-aşırı sol) yer alan bireylerin bilişsel stilleri, siyasal uzamın merkezinde yer alan ılımlılarıyla kıyaslandığında daha benzerdir. Bu bireyler daha dogmatik ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzdüler. Ayrıca, kavramsal olarak ılımlılardan daha yalın düşünmekte, sağ ya da solun mutlakiyetçi öğretilerinde direnmektedirler. Rakiplerine karşı daha düşmanca ve katıdırlar. Çoğulcu demokrasi konusunda pazarlık ve uzlaşma potansiyelleri görece daha düşüktür. McClosky ve Chong da (1985), farklılıkları bir yana bıraktığında, aşırı sağ ile aşırı sol görüşlere sahip bireyler arasında büyük benzerliklerin bulunduğunu belirtmişlerdir. İdeolog hipotezi ve ilgili yazından yola çıkıldığında, aşırı sağ görüşlülerde olduğu gibi aşırı sol görüşlülerde de siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyinin düşük, yetkencilik, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve boyun eğcilik düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, bilişsel stil ve siyasal ideoloji arasındaki ilişki, yetkeci kişiliğin “ya siyahtr ya da beyaz” anlayışı ile belirginlik kazanan katı ve basit bir bilişsel stil ile muhafazakar siyasal görüş arasında var olduğu ileri sürülen ilişkiye dayandırılmaktadır. Yetkeci olmayanlarla karşılaştırıldığında, yetkencilerin daha basit düzeyde akıl yürüttükleri ileri sürülmektedir. İlgili yazın genel olarak aşırı sağın aşırı soldan daha yetkeci olduğuna işaret etmektedir (örn., Rubinstein, 1994, 1997; Stone, 1980). Bu durumda genel olarak sağın daha basit düzeyde akıl yürütmesi beklenebilir. Bazı araştırma bulguları da (Tetlock, 1983a; Tetlock, Bernzweig ve Gallant, 1985; Tetlock, Hannum ve Micheletti, 1984), bunu göstermektedir. Ancak, bu araştırmalar çıkış noktaları olan kuramsal görüş (yetkeci kişilik kuramı) gereği, katılımcıları yalnızca siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyi açısından karşılaştırmış, yetkencilik açısından bir karşılaştırma yapmamışlardır. Böylece yetkeci kişilik kuramından yola çıkan araştırmalar soldan sağa doğru bilişsel karmaşıklık düzeyinin azalacağını varsayıp sağla solun bilişsel karmaşıklık düzeylerini karşılaştırmakta; ideolog hipotezinden yola çıkan araştırmalarsa sağın da solun da merkezdekilerden daha yetkeci olduğunu varsayıp yine iki grubu bilişsel karmaşıklık düzeyleri açısından karşılaştırmaktadır. Ancak, yetkeci kabul ettiklerinin gerçekten yetkeci olup olmadığını araştırmamışlardır. Diğer bir deyişle, yetkeci kabul ettikleri grupları (sağ ya da sol) yetkeci olmayabileceği pek akla gelmemiş görünmektedir. Bu çalışmada, ön kabulde yetinilmemiş siyasal düşünce gruplarının yetkencilik düzeyleri gerçekten ölçülmüştür. Siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyi bu araştırmanın yapıldığı zamana kadarki araştırmalarda genellikle

açık uçlu sorularla ölçülmüştür. Likert tipi bir ölçekle de benzer sonuçların alınıp alınamayacağı sorusunun yanıtı araştırılmaya değer görülmektedir. Bu amaçla, siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyini belirlemek için Hasta (2002) tarafından geliştirilen Likert tipi Siyasal Düşüncenin Karmaşıklığı Ölçeği (SDKÖ) kullanılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, aynı katılımcı grupları yetkencilik en belirgin özelliklerinden olan belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük açısından ve ek olarak yetkeci boyun eğmeden (Adorno ve ark., 1950; Altemeyer, 1981) yola çıkılarak boyuneğici davranış açısından da karşılaştırılmıştır. İlgili yazında genellikle yetkencilerin otoriteye karşı boyuneğici oldukları kabul edilmiş fakat yetkencilikle, yalnızca yetkeye karşı değil de genel anlamda boyuneğicilik arasındaki ilişki araştırılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada “genel anlamda boyuneğicilik” Gilbert ve Allen (1994) tarafından tanımlanan ve çekingenlik, girişken olmama gibi özellikleri içeren bir kişilik özelliği olarak düşünülmüştür (Allan ve Gilbert, 1997; Gilbert ve Allan 1994). Yetkeci kişilik ve yetkeci bilişin en çarpıcı özelliklerinden biri olan belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ise, belirsiz durumları tehdit olarak algılama ve belirsiz durumlardan hoşlanmama şeklinde düşünülebilir (Budner, 1962; Sidanius, 1978, 1988). İlimli sağ ve sol siyasal görüşlere sahip bireylerle karşılaştırıldığında aşırı sol ve sağın belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeylerini daha yüksek bulan çalışmalar vardır (Eysenck ve Coulter, 1972; McClosky ve Chong, 1985; Sidanius, 1978). Güldü ve Dönmez (2002) tarafından Türkiye’de gerçekleştirilen bir çalışmada ise, aşırı sağ siyasal tutumlara sahip üniversite öğrencilerinin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyleri, aşırı sol ve ılımlı siyasal görüşleri olan öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur.

Buraya kadar anlatılanları özetleyecek olursak, siyasal tercihlere bağlı olarak, yetkencilik (dolayısıyla belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve boyun eğcilik) ve siyasal düşüncenin bilişsel karmaşıklık düzeyinde farklılıklar olabilmektedir. Yetkencilik ve siyasal düşüncenin bilişsel karmaşıklık düzeyi arasında doğrusal bir ilişkinin bulunduğu düşünülmektedir ve bu ilişki ilk olarak, yetkeci kişilik kuramı adı altında tartışılmıştır. Yetkencilik kuramına ve sağın yetkencilik görüşünü benimseyenlere göre, aşırı sol görüşten aşırı sağ görüşe doğru gidildikçe yetkencilik (dolayısıyla belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve boyun eğcilik) düzeyi artarken, siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyi düşmelidir. Yetkencilik ve siyasal düşüncenin karmaşıklığına ilişkin ideolog hipotezine göre ise, aşırı sağ kadar aşırı sol da yetkecidir. Dolayısıyla aşırı sol da sağ kadar yetkeci kişilik özelliklerine sahip olmalıdır. Türkiye’de üniversite öğrencileri arasında hangi görüş

daha geçerlidir? Özet olarak, bu araştırmanın genel amacı Türkiye’de üniversite öğrencileri arasında, yazındaki iki kuramsal yaklaşımdan (yetkeci kişilik kuramı ve ideolog hipotezi) hangisinin destekleneceğini görmektir. Araştırmanın ikinci bir amacı, bu araştırmanın yapıldığı zamana kadarki araştırmalarda genellikle açık uçlu sorularla ölçülen siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyi Likert tipi bir ölçükle (Hasta, 2002) ölçüldüğünde de benzer sonuçların alınıp alınmayacağı sorusunun yanıtını görmektir. Son olarak, araştırmada bir de siyasete ve siyasal konulara katılımdaki kadın-erkek farklılıklarından (Talışlı, 1996) yola çıkılarak siyasal düşüncenin karmaşıklığı ve yetkecilikle ilgili özellikler açısından cinsiyet farklarına bakılmıştır. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde aşağıdaki denenceler sınamıştır:

a) *Yetkeci kişilik kuramı ve sağın yetkeciliği görüşünden yola çıkıldığında:*

1. Katılımcı grupları (aşırı sağ, ılımlı ve aşırı sol) en yetkeciden en az yetkeciye doğru aşırı sağ, ılımlı, aşırı sol biçiminde sıralanırlar.

2. Katılımcı grupları (aşırı sağ, ılımlı ve aşırı sol) belirsizliğe karşı en hoşgörüsüzünden en hoşgörülüsüne doğru aşırı sağ, ılımlı, aşırı sol biçiminde sıralanırlar.

3. Katılımcı grupları (aşırı sağ, ılımlı ve aşırı sol) en boyun eğiciden en az boyun eğiciye doğru aşırı sağ, ılımlı, aşırı sol biçiminde sıralanırlar.

4. Katılımcı grupları (aşırı sağ, ılımlı ve aşırı sol) siyasal düşüncenin bilişsel karmaşıklık düzeyi en yüksek olandan en düşük olana doğru aşırı sol, ılımlı, aşırı sağ biçiminde sıralanırlar.

b) *İdeolog hipotezinden yola çıkıldığında:*

1. Aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü öğrenciler arasında yetkecilik düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık yoktur ve bu iki grubun yetkecilik düzeyleri siyasal görüşü ılımlı öğrencilerinkinden daha yüksektir.

2. Aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü öğrenciler arasında belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık yoktur ve bu iki grubun belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyleri siyasal görüşü ılımlı öğrencilerinkinden daha yüksektir.

3. Aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü öğrenciler arasında boyun eğicilik düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık yoktur ve bu iki grubun boyun eğicilik düzeyleri siyasal görüşü ılımlı öğrencilerinkinden daha yüksektir.

4. Aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü öğrenciler arasında siyasal düşüncenin bilişsel karmaşıklık düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık yoktur ve bu iki grubun siyasal düşüncenin bilişsel karmaşıklık düzeyleri siyasal görüşü ılımlı öğrencilerinkinden daha düşüktür.

c) *Ek olarak, söz konusu üç grupta (aşırı sağ, aşırı sol ve ılımlı)*

1. Yetkecilik, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, boyun eğicilik ve siyasal düşüncenin bilişsel karmaşıklık düzeyi cinsiyete bağlı olarak değişmekte midir sorusuna da yanıt aranmıştır.

Yöntem

Örneklem

Araştırmaya 293’ü (% 54) kadın, 250’si (% 46) erkek ve cinsiyet belirtmemiş olan 2 katılımcı olmak üzere toplam 545 üniversite öğrencisi katılmıştır. Ankara, Hacettepe ve Gazi üniversitelerinin değişik fakültelerinde öğrenim gören bu öğrencilerin yaş uzamı 17-32 arasında değişmektedir. Öğrencilerin yaş ortalaması *Ort.* = 21.11’dir (*S* = 2.12). Bu öğrencilerin 110’u (% 20.2) aşırı sol görüşlü, 295’i (% 54.1) ılımlı ve 140’ı (% 25.7) aşırı sağ görüşlü grupta yer almaktadır. Katılımcıların 27’si (% 5) alt, 99’u (% 18.2) alt-orta, 328’i (% 60.2) orta, 84’ü (% 15.4) orta üst, 6’sı (% 1.1) üst ekonomik gelir grubuna ait olduklarını bildirmişlerdir. Hayatlarının büyük bir kısmını büyük şehirde geçirenlerin sayısı 252 (% 46.2), şehirde geçirenlerin sayısı 146 (% 26.8), ilçe ve kasabada geçirenlerin sayısı 126 (% 23.1) ve köyde geçirenlerin sayısı ise 21 (% 3.9) dir. Katılımcıların okudukları sınıflara göre dağılımlarına bakıldığında ise, 163’ü (% 30.8) birinci sınıf, 126’sı (% 23.8) ikinci sınıf, 124’ü (% 23.4) üçüncü sınıf, 107’si (% 20.2) dördüncü sınıf ve 10’u (% 1.9) da beşinci sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi gözden geçirildiğinde, annelerin 78’inin (% 14.3) hiç okula gitmediği, 234’ünün (% 43.0) ilkökul, 48’inin (% 8.8) ortaokul, 111’inin (% 20.4) lise ve dengi ve 73’ünün (% 13.4) üniversite ve üstü bir okuldan mezun olduğu görülmektedir. Babaların eğitim düzeyi incelendiğinde ise, 12’sinin (% 2.2) hiç okula gitmediği, 162’sinin (% 29.9) ilkökul, 69’unun (% 12.7) ortaokul, 141’inin (% 26.0) lise ve dengi ve 158’inin (% 29.2) üniversite ve üstü bir okuldan mezun olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu. Bu formda katılımcılara yaş, sınıf, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, en uzun süre yaşadıkları yer ve anabalarının eğitim düzeyi sorulmuştur. Ayrıca, katılımcılardan en sık okudukları ve okumak istedikleri gazeteleri bildirmeleri istenmiştir.

Yukarıdakilere ek olarak, kişisel bilgi formunda katılımcılara siyasal görüşlerini belirlemeye yönelik maddeler verilmiştir. Katılımcıların siyasal görüşlerini belirlemek için, Dalmış ve İmamoğlu’nun (2000) sosyopolitik kimlik algısını saptamak için kullandıkları maddelerden yararlanılmıştır. Bu maddeler: “özellikler açısından liberal”, “laikliğe karşı olan dindar”, “sosyal demokrat”, “cinsel açıdan liberal”, “sosyalist”,

“milliyetçi”, “ekonomik açıdan liberal”, “dindar”, “muhafazakar”, “inançlı”, “laik dindar”, “laik” ve “devletçi”dir. Bunlar “komünist” ve “diğer” seçenekleri de eklenerek katılımcılara verilmiş ve onlardan bu maddeler içinde siyasal görüşlerine en uygun olanları işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcılar kendileri için en uygun birden fazla seçeneği işaretleyebildiklerinden zaman zaman üç siyasal gruptan (aşırı sağ, ılımlı ve aşırı sol) hangisinde yer aldıklarını belirlemede güçlük yaşanmıştır. Böyle durumlarda katılımcıların okudukları ve okumak istedikleri gazetelerden yararlanılmıştır. Siyasal yönelimin belirlenmesinde gazetelerden de yararlanılmasının nedeni, daha önceki bir çalışmada (Güldü ve Dönmez, 2002), katılımcıların siyasal görüşlerinin okudukları gazeteler yardımıyla da belirlenebildiğinin anlaşılmasıdır. Güldü ve Dönmez’in (2002) çalışmasından yola çıkılarak, gazetelerden aşırı sol (Yeni Gündem, Aydınlık gibi) veya aşırı sağ (Türkeli, Hürğün gibi) partilerin yayın organı durumunda olanları işaretleyenler sırasıyla aşırı sol ve aşırı sağ görüşlü olarak kodlanılmışlardır. Aşırı sağ ve aşırı sol partilerin yayın organı durumunda olmayan gazeteleri okuyanların ılımlı siyasal tutuma sahip oldukları kabul edilmiştir. Hürriyet, Cumhuriyet, Sabah gibi gazetelerle birlikte aşırı sağ ve aşırı sol tutumu temsil eden gazeteleri işaretleyen öğrencilerse sırasıyla aşırı sağ veya aşırı sol görüşe sahip olarak kabul edilmişlerdir.

Siyasal Düşüncenin Karmaşıklık Ölçeği (SDKÖ).

Siyasal Düşünce Karmaşıklık Ölçeği (SDKÖ), katılımcıların, siyasal düşüncelerinin karmaşıklık düzeyini başka bir deyişle, siyasal konularda akıl yürütme düzeyini belirlemek amacıyla Hasta (2002) tarafından geliştirilmiştir. SDKÖ için, Fletcher, Danilovics, Fernandez, Peterson ve Reeder’ın (1986) bireylerin insan davranışını açıklamak için yaptıkları yüklemelerin karmaşıklık düzeyini ölçmek için geliştirdikleri Yükleme Karmaşıklık Ölçeğinden (Attributional Complexity Scale) esinlenilmiştir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa) .84’tür. Ölçeğin tek ve çift numaralı maddelerinden elde edilen puanlar temel alınarak yapılan iki yarım güvenilirliği $r = .76$ ’dır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise $r = .81$ ’dir. Bütün bu katsayılar .05 düzeyinde anlamlıdır.

Ölçek, derin siyasal düşünme, yalın siyasal düşünme ve birey merkezli siyasal düşünme alt ölçeklerinden oluşmaktadır. “Derin siyasal düşünme” alt ölçeği için iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa) .83; “Yalın siyasal düşünme” alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa) .63; “Birey merkezli siyasal düşünme” alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı ise (Cronbach alfa) .45’dir. SDKÖ ile onun derin siyasal düşünme, yalın siyasal düşünme ve birey merkezli siyasal düşünme alt ölçekleri için bu araştırmanın verileri üzerinden

hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları ise sırasıyla .84, .83, .55 ve .32’dir. Yalın siyasal düşünme ve birey merkezli siyasal düşünme alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayıları oldukça düşüktür. Bu nedenle araştırmada, ölçeğin faktör yapısı yeniden incelenmiştir. Faktör analizinden önce her bir madde için madde test korelasyonu hesaplanmış, faktör analizi, madde test korelasyonu sonucunda korelasyon katsayıları .30’un altında olan 2., 12. ve 21. maddeler dışarıda bırakıldıktan sonra geriye kalan 23 madde ile gerçekleştirilmiştir. Temel bileşenler yöntemi ve varimax rotasyonu kullanılarak yapılan faktör analizi sonuçlarına göre beş faktörlü bir yapı ortaya koyan ölçek, orjinaline uygun olarak üç faktörlü bir yapıya zorlanmıştır. Her bir faktörde yer alan maddeler, orijinal çalışmada söz konusu faktörlerde yer alan maddelerle karşılaştırıldığında farklılıklar gözlenmiştir. Ölçeğin faktör yapısına ilişkin gözlenen tutarsız sonuçlar ve alt ölçeklerdeki düşük iç tutarlık katsayıları nedeniyle, siyasal düşünce karmaşıklığı ile ilgili analizler, siyasal düşünce karmaşıklığı adı altında SDKÖ’nün 23 maddesinden alınan ortalama puan üzerinden yapılmıştır. Ölçeğin 23 maddelik formu için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85’tir.

Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeği (BKHÖ).

Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeği (BKHÖ) Martin ve Westie tarafından 1959 yılında geliştirilmiştir (Robinson ve Shaver, 1972). Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeğinin Türkiye’de geçerlik güvenilirlik çalışması Güldü ve Dönmez (2002) ile Hasta (2002) tarafından yapılmıştır. İlk çalışmada ölçeğin test tekrar test güvenilirliği .61 olarak hesaplanmıştır. İkinci çalışmada ise ölçeğin iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa) .70, tek ve çift numaralı maddelerinden elde edilen puanlar temel alınarak hesaplanan iki yarım güvenilirliği $r = .59$, tekrar test güvenilirlik katsayısı ise $r = .80$ olarak bulunmuştur. Bütün bu katsayılar .05 düzeyinde anlamlıdır. Ölçeğin bu araştırmada hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .73’tür.

Yetkeli Kişilik Ölçeği (YKÖ).

YKÖ, Amerika’da 1958’de siyasal inanç ve eğilimlerin belirlenmesi için gerçekleştirilen taramada kullanılan (McClosky ve Chong, 1985) bir ölçektir. Taramanın sonuçlarının tartışıldığı makalede (McClosky ve Chong, 1985) ölçeğin geçerlik-güvenirlik bilgileri bulunmamaktadır. Ölçeğin Türkiye’de geçerlik güvenilirlik çalışması Hasta (2002) tarafından yapılmıştır. Türkiye örnekleminde alınan ölçek toplam puanları ile, Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeğinden alınan toplam puanlar arasındaki ilişkiye bakılmış, ölçeğin dış kriter geçerliği .58 olarak bulunmuştur. Ölçeğin, iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa) .66’dır. Tek ve çift numaralı maddelerden alınan puanlar temel alınarak yapılan iki yarım güvenilirliği $r = .55$ ’tir. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı

ise $r = .81$ 'dir. Bütün bu katsayılar .05 düzeyinde anlamlıdır. Ölçeğin bu araştırma için hesaplanan Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .66'dır.

Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ).

Depresyonla ilgili boyun eğici sosyal davranışları ölçen Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği 16 maddeden oluşmaktadır. Orijinal ismi Submissive Acts Scale (SAS) olan ölçek Gilbert ve Allan (1994) tarafından geliştirilmiştir. BEDÖ'nin Türkiye uyarlaması Şahin ve Şahin (1992) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa içtutarlık katsayısı .74'tür. Dış kriter geçerliği için hesaplanan BEDÖ'nin Beck Depresyon Envanteri, Sosyotropi Ölçeği ve Otonomi ile arasındaki korelasyonlar sırası ile .32 ($p < .001$), .36 ($p < .001$) ve -.05 olarak hesaplanmıştır. BEDÖ için bu çalışmada hesaplanan Cronbach alfa içtutarlık katsayısı ise .79'dur.

İşlem

Kişisel Bilgi Formu ve ölçekler öğrencilere sınıflarda, öğrenci kantinlerinde, fakülte bahçelerinde ve üyesi oldukları partilerin gençlik kolları toplantılarında uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilere, araştırmanın amacına ilişkin kısa bir bilgi verildikten ve araştırmaya katılmaları konusunda onayları alındıktan sonra uygulamaya geçilmiştir. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık olarak 30-45 dakika sürmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerden kimlik belirleyici bilgi istenmemiştir.

Bulgular

Bu kısımda yetkencilik, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, boyun eğicilik ve siyasal düşünce karmaşıklığından alınan puanlara uygulanan varyans ana-

lizisi sonuçları verilmiştir. Tüm varyans analizlerinde cinsiyet ve siyasal görüş bağımsız değişkenler olarak alınmış ve 2 (cinsiyet) x 3 (siyasal görüş) faktörlü ANOVA desenine uygun varyans analizi yapılmıştır. Siyasal görüş temel etkisine ait ortalama ve F değerleri Tablo 1'de, cinsiyet temel etkisine ait ortalama ve F değerleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1'den de görülebileceği gibi, yetkencilik ilişkin siyasal görüş temel etkisi anlamlıdır ($F_{2,543} = 56.99$; $p < .05$). Aşırı sol, ılımlı ve aşırı sağ görüşlü katılımcı grupları arasında yetkencilik açısından anlamlı farklılıklar vardır ($Ort. = 2.25$, $Ort. = 2.74$ ve $Ort. = 3.40$, sırasıyla). Scheffe testiyle yapılan gruplar arası karşılaştırmalarda aşırı sol görüşlü katılımcıların yetkencilik düzeylerinin ılımlı ve aşırı sağ görüşlü katılımcılarından anlamlı olarak daha düşük olduğu anlaşılmıştır. İlimli olan katılımcıların yetkencilik düzeyleri aşırı sol görüşlü katılımcılarından anlamlı ölçüde daha yüksek, aşırı sağ görüşlülerinkinden anlamlı ölçüde daha düşüktür. Bu sonuçlardan da anlaşılabileceği gibi, yetkencilik puanı en yüksek grup aşırı sağdır. Onu ılımlı grup izlemektedir. Yetkencilik puanı en düşük grup ise aşırı soldur.

Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğe ilişkin siyasal görüş temel etkisi de anlamlıdır ($F_{2,543} = 17.44$; $p < .05$). Aşırı sol, ılımlı ve aşırı sağ görüşlü katılımcı grupları arasında belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük açısından anlamlı farklılıklar vardır ($Ort. = 4.03$, $Ort. = 4.11$ ve $Ort. = 4.82$, sırasıyla). Scheffe testiyle yapılan gruplar arası karşılaştırmalara göre, aşırı sol görüşlü öğrencilerin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyleri ile ılımlı siyasal görüşe sahip öğrencilerin arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Aşırı sol ve ılımlı siyasal görüşe sahip katılımcıların belirsizliğe karşı aşırı sağ gruptan daha hoşgörülü oldukları görülmektedir.

Tablo 1. Siyasal Görüş Temel Etkisine Ait Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Anlamlılık Düzeyleri

	Aşırı sol (n = 110)	İlimli (n = 294)	Aşırı sağ (n = 139)	OK	$F_{2,543}$	Eta^2
	<i>Ort. (S)</i>	<i>Ort. (S)</i>	<i>Ort. (S)</i>			
Yetkencilik	2.25 _a (.83)	2.74 _b (.84)	3.40 _c (.73)	37.02	56.99*	.18
Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük	4.03 _a (1.24)	4.11 _a (1.12)	4.82 _b (1.23)	23.99	17.44*	.06
Boyun eğicilik	6.12 _a (1.57)	6.53 _{ab} (1.71)	6.94 _b (1.77)	19.81	6.86*	.03
Siyasal düşünce karmaşıklığı	17.39 _a (2.85)	15.00 _b (3.33)	14.45 _b (3.15)	297.15	29.06*	.10

* $p < .05$

Not: Bütün ölçümlerde yüksek puanlar değişkenin yüksek düzeyine karşılık gelmektedir. Aynı harfli altsimgelere sahip ortalamalar arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 2. Cinsiyet Temel Etkisine Ait Ortalama, Standart Sapma ve Anlamlılık Düzeyleri

	Kadın (n = 110)	Erkek (n = 294)	OK	$F_{1,543}$	Eta ²
	Ort. (S)	Ort. (S)			
Yetkecilik	2.66 _a (.87)	2.98 _b (.91)	3.28	5.05*	.01
Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük	4.16 (1.25)	4.41 (1.15)	1.12	.81	.00
Boyun eğicilik	6.44 (1.73)	6.68 (1.69)	2.41	.83	.00
Siyasal düşünce karmaşıklığı	15.33 (3.31)	15.36 (3.42)	1.17	.12	.00

* $p < .05$

Not: Bütün ölçümlerde yüksek puanlar değişkenin yüksek düzeyine karşılık gelmektedir. Aynı harfli altsimgelere sahip ortalamalar arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Diğer bir deyişle, belirsizliğe karşı en hoşgörüsüz grup aşırı sağdır. İlimli ve aşırı sol gruplar arasında, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük açısından bir farklılık bulunmamaktadır.

Siyasal görüş boyun eğicilik düzeyinde anlamlı farklılıklara yol açmaktadır. Aşırı sol, ilimli ve aşırı sağ görüşlü katılımcıların boyun eğicilik puanları arasındaki farklar anlamlıdır ($F_{2,543} = 6.86, p < .05$). Ortalamalar sırasıyla 6.12, 6.53 ve 6.94'tür. Scheffe testi kullanılarak yapılan gruplar arası karşılaştırmalar, aşırı sol görüşlü katılımcıların boyun eğicilik düzeylerinin aşırı sağ grubundan anlamlı olarak daha düşük olduğunu göstermektedir. İlimli katılımcılar ile, aşırı sol ve aşırı sağ görüşlü katılımcıların boyun eğicilik düzeyleri arasındaki fark ise anlamlı değildir. Böylece, boyun eğicilik puanı aşırı sağ grupta en yüksektir.

Tablo 1'den de anlaşılacağı gibi siyasal düşünce karmaşıklığı üzerindeki siyasal görüş temel etkisi anlamlıdır ($F_{2,543} = 29.06, p < .05$). Aşırı sol, ilimli ve aşırı sağ görüşlü katılımcı grupları arasında siyasal düşünce karmaşıklığı açısından anlamlı farklılıklar vardır ($Ort. = 17.39, Ort. = 15.00$ ve $Ort. = 14.45$, sırasıyla). Scheffe testiyle yapılan gruplar arası karşılaştırmalar aşırı sol grubun ilimli ve aşırı sağ gruplardan anlamlı olarak daha karmaşık düşündüğünü göstermektedir. İlimli grup aşırı sol gruptan anlamlı olarak daha az karmaşık düşünürken, aşırı sağ grupla arasında anlamlı bir fark yoktur. Böylece, siyasal olarak en karmaşık düşünen grup aşırı soldur. Eta²'ler incelendiğinde, siyasal görüşün bağımlı değişkenler açısından en çok yetkecilik (.18) ve siyasal düşünce karmaşıklığı (.10) açısından farklılık yarattığı gözlenmiştir. Diğer bir deyişle, siyasal görüş ile ele alınan değişkenler arasında en güçlü ilişki yetkecilik üzerinde gözlenmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, yetkecilığe ilişkin cinsiyet temel etkisi anlamlıdır. Erkeklerin yetkecilik puanları ortalaması kadınlarınkinden daha yüksektir ($F_{1,543} = 5.05; p < .05$). Dolayısıyla, erkekler kadınlardan daha yetkeci görünmektedirler ($Ort. = 2.98$ ve $Ort. = 2.66$, sırasıyla). Tablo 2'den de görülebileceği gibi, cinsiyetin, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, boyun eğicilik ve siyasal düşünce karmaşıklığı üzerinde temel etkisi yoktur. Diğer bir deyişle, kadınların belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, boyun eğicilik ve siyasal düşünce karmaşıklığı puanları ortalamasıyla erkeklerinki arasında anlamlı bir fark yoktur. Eta²'ler incelendiğinde, cinsiyetin bağımlı değişkenler açısından en çok yetkecilik (.01) üzerinde farklılık yarattığı, ancak bu farkın, çok da büyük olmadığı görülmektedir.

Tartışma

Bu araştırmanın genel amacı Türkiye'de üniversite öğrencileri arasında, yetkeci kişilik kuramı ve ideolog hipotezinden hareketle geliştirilen denencelerden hangilerinin doğrulanacağını, dolayısıyla söz konusu iki kuramsal yaklaşımdan hangisinin destekleneceğini görmektir. Araştırma'da ayrıca siyasal düşüncenin karmaşıklığı ve yetkecilikle ilgili özellikler açısından cinsiyet farklarına bakılmıştır.

İki kuramsal yaklaşıma ilişkin birinci denencelerle ilgili olarak, karşılaştırılan öğrenci gruplarına yetkecilik puanları açısından bakıldığında, en yetkeci grup aşırı sağdır. Onu ilimli ve sonra aşırı sol görüşlü öğrenci grupları izlemektedir. Bu sonuçlar, yetkeci kişilik kuramına dayanılarak ortaya konan ve "en yetkeci grubun aşırı sağ olduğu, onu sırasıyla ilimli ve aşırı sol görüşlü grupların izleyeceği" beklentisini desteklemektedir. Yetkeci kişilik kuramına göre

yetkeci bireyler, kökleri erken çocukluk dönemine uzanan derin psikodinamik çatışmalarla başa çıkabilmek için aşırı muhafazakar siyasal ve ekonomik tutumlar geliştirmektedirler (Adorno ve ark., 1950). Bu görüşe göre muhafazakar tutumlar, genellikle egonun savunulmasına yönelik tutumlardır. Bu nedenle aşırı sağcı bireyler, ılımlı ve aşırı solcu bireylere oranla bu tür tutumlar sergilemeye daha eğilimlidirler, dolayısıyla da daha yetkecidirler.

Araştırmanın yetkecilik konusundaki diğer bir beklentisi ideolog hipotezinde saklıdır. İdeolog hipotezi olarak adlandırılan (Tetlock, 1983a) görüşe göre, ideolojik olarak aşırı sağda ve aşırı solda yer alan bireylerin bilişsel stilleri, siyasal uzamın merkezinde yer alan ılımlılarınkiyle karşılaştırıldığında daha benzer olmalıdır. Bu kişiler sağ ya da solun katı öğretilerinde direnmekte, ılımlılardan daha yalın düşünmektedirler ve dolayısıyla daha yetkecidirler. Bu görüşten kaynaklanan beklentiye göre “aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü öğrencilerin yetkecilik düzeyleri birbirine yakın ancak ılımlı grubunkinden daha yüksektir. Sonuçlar, aşırı sağ görüşlü katılımcılar için bekleneni karşılarsa da, beklentinin tümünden desteklenmediği görülmektedir. Özetle, bu araştırmanın sonuçları grupların yetkecilik düzeylerine ilişkin beklentilerden, daha çok yetkecilik kuramına dayandırılanı desteklemektedir.

İkinci denencelerle ilgili sonuçlara bakıldığında, aşırı sağ, aşırı sol ve ılımlı gruplar, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük açısından karşılaştırıldıklarında da aralarında anlamlı farklılıklar vardır. Belirsizliğe karşı en hoşgörüsüz grup aşırı sağdır. Onu ılımlı ve aşırı sol gruplar izlemektedir. Belirsizliğe karşı hoşgörüsüz bireyler, yalın ve “ya siyahır ya da beyaz” şeklinde kategorik değerlendirmeleri tercih etmek ve bu çalışmada da olduğu gibi aşırı sağ görüşü benimsemek eğilimindedirler (Adorno ve ark., 1950; McClosky ve Chong, 1985). Ayrıca, belirsizliğe karşı hoşgörüsüz kişiler, katı, yeniliklere kapalı, karmaşık ve alışılmadık dışındaki durumları tehdit kaynağı olarak görmektedirler (Budner, 1962). Bu belirlemeler, Güldü ve Dönmez’e (2002) göre daha çok aşırı sağ görüşlü bireylere uymaktadır. Bu yaklaşım da, aşırı sağ görüşlü bireylerin, belirsizliğe karşı daha hoşgörüsüz olmalarının diğer bir açıklaması olabilir.

Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlükle ilgili, ideolog hipotezi temelinde “aşırı sağ gruptakiler kadar aşırı soldakilerin de belirsizliğe karşı hoşgörüsüz olmaları” beklenmektedir. Sonuçlar bu beklentiye desteklenmiştir. Sonuçlar, aşırı sol grubun belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyinin aşırı sağınkinden belirgin olarak daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, aşırı sağın, aşırı sol ve ılımlılarla karşılaştırıldığında, belirsizliğe karşı daha hoşgörüsüz olduğuna işaret eden araştırma sonuçlarıyla (Neuman, 1981; Sidanius,

1978; Stone, 1980) tutarlıdır ve daha çok yetkeci kişilik kuramını desteklemektedir. Ülkemizde yapılan bir diğer çalışmada (Güldü ve Dönmez, 2002) da aşırı sağ siyasal tutumlara sahip üniversite öğrencilerinin belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük düzeyleri, aşırı sol ve ılımlı siyasal görüşleri olan öğrencilerinkinden daha yüksek bulunmuştur.

Kuramsal yaklaşımlara ilişkin üçüncü denencelerle ilgili sonuçlara bakıldığında, aşırı sağ görüşlü öğrencilerin boyun eğicilik düzeylerinin aşırı sol siyasal görüşe sahip olanlarından daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu sonuç da, daha çok yetkeci kişilik kuramını destekler niteliktedir. Kurama göre en boyun eğici grup aşırı sağ olmalıdır. Onu sırasıyla, ılımlılar ve aşırı sol izlemektedir. İlimliler ile aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü öğrenciler arasındaki boyun eğicilik farkı anlamlı olmasa da beklenen yönde olduğundan, elde edilen sonuçların daha çok yetkeci kişilik kuramının lehine olduğu düşünülmektedir.

Hatırlanacağı gibi bu çalışmada öğrenci grupları Gilbert ve Allan’ın (1994) BEDÖ puanları açısından karşılaştırılmıştır. Boyun eğiciliği yetkecilikten bağımsız olarak ele alan Gilbert ve Allan’a göre boyun eğicilik, kişinin kendisini kendisi için önemli olan kişilerden daha aşağıda algıladığında, onlara yakın olma, onları memnun etme isteği duyduğunda ya da onlar tarafından onaylanmama korkusu yaşadığında ortaya çıkabilmektedir. Hem yetkeci kişilik kuramı, hem de yetkecilik konusunda çalışan araştırmacılara göre (Altemeyer, 1981), otoriteye boyun eğme yetkeciliğin en belirgin özelliklerindedir. Bu bilgilere dayanarak, yetkecilik düzeyi en yüksek olan aşırı sağın, Gilbert ve Allan’ın kastettiği anlamda da boyun eğicilik puanlarının en yüksek olması beklenebilir. Nitekim sonuçlar, yetkecilik düzeyi en yüksek olan aşırı sağ görüşlü öğrencilerin, en yüksek boyun eğicilik puanlarına da sahip olduklarını göstermektedir. Boyun eğicilik sonuçları, ideolog hipotezine dayanılarak değerlendirildiğinde ise, ideolog hipotezinin doğrulanmadığı görülmektedir. Bu hipoteze göre, aşırı sağcılar kadar aşırı solun da boyun eğici olması beklenmektedir ve sonuçlar bunu desteklememektedir.

İki kuramsal yaklaşıma ilişkin dördüncü denencelerle ilgili sonuçlara bakıldığında, katılımcı grupları siyasal düşüncenin bilişsel karmaşıklığı açısından karşılaştırıldıklarında da aralarında anlamlı farklılıklar vardır. Sonuçlara göre, siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyinin en yüksek olduğu grup aşırı soldur. Aşırı solu ılımlı ve aşırı sağ gruplar izlemektedir. Ancak, ılımlı ve aşırı sağ görüşlü grup arasındaki siyasal düşünce karmaşıklığı farkı anlamlı değildir.

Eysenck’in (1957) iki etmenli tutum yapısı modeli ve Rokeach’ın (1960, 1973) değer çoğulculuğu modeli açısından bakıldığında siyasal düşünce karmaşıklığına

ilişkin sonuçlar şaşırtıcı görünmektedir. Her iki model de aşırı sol ve aşırı sağ görüşlü bireylerin katı ve basit bir bilişsel biçeme sahip olabileceklerine işaret etmektedir. İdeolog hipotezi olarak adlandırılan bu görüşlere göre, aşırı sol, sağın ya da solun mutlakiyetçi öğretilerine direnen ılımlılara oranla daha yalın bir düşünce yapısına sahiptirler. Öyleyse, ılımlıların bilişsel karmaşıklık düzeylerinin, aşırılarınkinden daha karmaşık olması gerekmektedir. Oysa, bu çalışmada aşırı solun siyasal konulara ilişkin bilişsel karmaşıklık düzeyi aşırı sağınkinden belirgin olarak daha yüksektir. Ayrıca, yine ılımlılarda, aşırı sağda olduğundan daha yüksek olması beklenen bilişsel karmaşıklık düzeyi aşırı sağınkinden düşüktür. Bu çalışmada, ideolog hipotezi, aşırı solun en karmaşık düşünen grup olması açıklamada yetersiz kalmaktadır.

Sonuçlar, Tetlock'un değer çoğulculuğu modeli açısından değerlendirildiğinde de şaşırtıcı görünmektedir. Tetlock (1984) Rokeach'in (1973) değer çoğulculuğu modelinden yola çıkarak yeni bir model önermiştir. Ona göre, siyasal ideolojiler bireysel özgürlüğe ve bireyler arası eşitliğe ilişkin temel değerlerle ilişkileri açısından farklılıklar göstermektedir. Tetlock, Rokeach'in görüşlerine ek olarak, ideolojik değerlerin birbirleriyle çatıştığını düşünmektedir. Birbirleriyle rekabet halinde olan özgürlük ve eşitlik gibi değerler arasında dengesizlik olduğunda bireyler, birbirleriyle çatışan bu değerleri dengeleyebilmek için basit çözüm yollarını tercih etmektedirler. Çatışan değerler eşit derecede güçlü olmadıklarında, baskın olan değer desteklediği, daha az baskın olan değer reddedildiği basit bilişsel biçemler ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden, aşırı sağ ve aşırı sol görüşlü bireyler özgürlük ve eşitliğe aynı değeri vermediklerinden, bu değerler arasındaki çatışmaların farkında olan çoğulcu nitelikli ılımlı görüşlülerle karşılaştırıldıklarında, daha yalın düşünmektedirler. Bu düşünceden yola çıkan Tetlock, özgürlüğe ve eşitliğe hemen hemen aynı derece önem verdiklerini düşündüğü ılımlıların, eşitliğe oranla özgürlüğe daha çok değer veren sağcılardan ya da eşitliği özgürlüğün üzerinde tutan solcılardan daha karmaşık düşündüklerini ileri sürmektedir. Özetlenecek olursa, Tetlock'un değer çoğulculuğu görüşüne göre de, en karmaşık düşünen grubun ılımlıların olması gerekmektedir. Aşırı sağ ve aşırı sol grupların bilişsel karmaşıklık düzeyleri arasında ise fark olmamalıdır. Anlaşılacağı gibi, bu görüş de çalışmada ulaşılan sonuçları açıklamak için yeterli değildir. Diğer bir deyişle, araştırma sonuçları bu görüşü desteklememektedir.

Bu çalışmada siyasal düşünce karmaşıklığına ilişkin sonuçları açıklamada en uygun yaklaşımın, yetkeci kişilik kuramı olduğu düşünülmektedir. Yetkeci kişilik kuramına göre (Adorno ve ark., 1950),

yetkecilik, erotik-obsesyonel ve psişik bir çatışmadır. Kökleri çocukluk yıllarına uzanan bu duygusal karışıklık, katı ve basit bir bilişsel biçem aracılığıyla aşırı bir şekilde dengelenir. Ego zayıflığı, otoriteye itaat, azınlıklara ve aykırılarına karşı düşmanca tavırlar sergilenmesi yönündeki psikolojik arzusunun tatminine olanak tanıyan muhafazakar bir siyasal ideolojiyi de beraberinde getirmektedir (Funke, 2005; Levin, 2004; Stones, 2006). Böylece, yetkeciliğin, katı ve basit bilişsel biçemi altında yatan ego zayıflığı, muhafazakar sağ kanat ideolojinin benimsenmesiyle sonuçlanmaktadır. Yetkeci kişilik kuramı özetle, aşırı muhafazakarların psikolojik dengelerini sağlayabilmek için, katı bir bilişsel yaklaşım sergilemek eğiliminde olduklarını söylemektedir. Bu görüş çerçevesinde, çalışmada ılımlı ve aşırı sağ görüşlü katılımcılarda bilişsel karmaşıklık düzeylerinin, aşırı sol grupta olduğundan daha düşük olması anlaşılabilir bir sonuçtur. Siyasal düşünce karmaşıklığına ilişkin bulgular ayrıca, önceki çalışmalarda (örn., Tetlock, 1983a, 1984) genellikle açık uçlu sorularla ölçülen siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyinin belirlenmesinde, Likert tipi bir ölçüm aracı kullanıldığında da sözkonusu araştırmaların benzer sonuçlar alınabileceğine işaret etmektedir.

Cinsiyete ilişkin sonuçlara bakıldığında ise, benimsenen siyasal görüşten bağımsız olarak erkeklerin kadınlardan daha yetkeci olduğu görülmektedir. Kağıtçıbaşı (1988), yaptığı çalışmalardan (Kağıtçıbaşı, 1972, 1973, 1975) yola çıkarak, bazı yetkecilik özelliklerinin (örn., Türkiye için yurtseverlik ve yetkeye saygı) toplumsallaşma sürecinde yer alan sosyal normlardan etkilendiğini belirtmektedir. Kadınlar ve erkekler arasında gözlenen yetkecilik farkı da, geleneksel cinsiyet rollerine uygun normların yer aldığı bir toplumsallaştırma süreciyle açıklanabilir. Cinsiyet rollerinin kazanılması sürecinde erkeğe atfedilen "sertlik", "otoriterlik" gibi özellikler (Dökmen, 1991) erkeklerin yetkeciliği üzerinde etkili olabilir. Yetkeçiler, aynı zamanda geleneksel değerlere daha sıkı bir biçimde bağlı olan bireylerdir (Adorno ve ark., 1950; Altemeyer, 1981, 1988). Toplumumuzdaki sosyal normlar, erkeğe daha üstün roller atfederek (aile reisliği, meslek yaşamında yüksek mevkiler gibi) (Başaran, 1992; Kağıtçıbaşı, 1972) erkeklerin, gelenekselliğe kadınlardan daha açık olmalarına ve dolayısıyla da daha yetkeci olmalarına yol açıyor olabilir. Bu açıklamalara karşın, gözlenen cinsiyet farkının daha iyi anlaşılabilmesi için her şeyden önce yetkecilikte gözlenen bu farkın tutarlı olduğunu ortaya koyacak başka çalışmalar gerekmektedir. Daha sonra, bu farka neden olabileceği düşünülen değişkenleri de (geleneksel cinsiyet rolleri gibi) kapsayan araştırmalar gerçekleştirilmelidir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları vardır. Bunlar-

dan biri, konu bütünlüğü ve yer darlığı nedeniyle yetkencilik Altemeyer tarafından yapılan çağdaş analizine yer verilememiş olmasıdır. Adorno ve arkadaşlarını eleştirmekle birlikte, onlardan esinlenmiş olan Altemeyer (1981, 1988), yetkeci kişiliğin ölçümü için geliştirdiği Sağ Kanat Yetkencilik Ölçeği (Right-Wing Authoritarianism Scale) ile, Türkiye (Göregenli ve Teközel, 2004) ve diğer ülkelerdeki başka yetkencilik araştırmalarına (Feather, 1998; Finkelstein, Protolipac, Daren ve Kulas, 2000; Hasting, 1997; Heaven ve Greene, 2001; Rubinstein, 1995, 1997; Van Hiel, Cornelis, Roets ve De Clercq, 2007; Walker, Rowe ve Quinsey, 1993; Wetering, 1996) öncülük etmiştir. Bu noktada, daha ayrıntılı bilgiye gereksinim duyanların, Altemeyer'in sosyal öğrenme kuramını temel alarak geliştirdiği yetkeci kişilik yaklaşımını gözden geçirmeleri yararlı olabilir. Yetkencilik ölçümünde kullanılan YKÖ'nün içtutarlık katsayısının (Cronbach alfa = .66) kabul edilebilir sınırlar içinde olmakla birlikte, yeterince yüksek olmaması araştırmacının bir diğer sınırlılığı olarak görülebilir. Bu araştırmada, YKÖ, araştırmacının kuramsal temeline uygunluğu nedeniyle tercih edilmiştir. Bundan sonraki araştırmalarda ise yetkencilik ölçümünde, Sağ Kanat Yetkencilik Ölçeği (Altemeyer, 1988) ile Van Hiel ve arkadaşlarının (2007) bir arada incelediği, her biri belli özellikler açısından öne çıkan ve yetkencilik değişkeninin farklı yönlerine vurgu yapan diğer yetkencilik ölçeklerinden de yararlanılabilir.

Sonuç olarak, bu çalışmadan elde edilen bulgular, bütünüyle değilse bile, büyük ölçüde yetkeci kişilik kuramına dayalı denenceleri desteklemektedir. Bulgular ayrıca, bu araştırmanın yapıldığı zamana kadarki araştırmalarda genellikle açık uçlu sorularla ölçülen siyasal düşüncenin karmaşıklık düzeyinin, Likert tipi bir ölçekle ölçüldüğünde de kısmen de olsa önceki araştırmalarınkilere benzer sonuçlar verdiğini göstermektedir. Son olarak, siyasal düşüncenin karmaşıklığı, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve boyun eğcilik bakımından cinsiyet farkı bulunmazken, erkeklerin kadınlardan daha yetkeci oldukları söylenebilir.

Kaynaklar

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. ve Sanford, R. M. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Brothers.
- Allan, S. ve Gilbert, P. (1997). Submissive behaviour and psychopathology. *British Journal of Clinical Psychology*, 36, 467-488.
- Altemeyer, B. (1981). Right-wing authoritarianism. Winnipeg: University of Manitoba Press.
- Altemeyer, B. (1988). *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Başaran, F. (1992). *Psiko-sosyal gelişim*. Ankara: Ankara

Üniversitesi Basımevi.

- Braungart, R. G. (1986). Moderate-extreme and left-right sources of youth politics: A typology. *Journal of Political and Military Sociology*, 14, 199-213.
- Budner, S. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30, 29-50.
- Conover, P. J. ve Feldman, S. (1984). How people organize the political world: A schematic model. *American Journal of Political Science*, 28, 95-126.
- Dalmış, İ. ve İmamoğlu, E. O. (2000). Yetişkinlerin ve üniversite öğrencilerinin sosyo-politik kimlik algıları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 1-14.
- Dökmen, Z. (1991). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(1), 81-89.
- Eysenck, H. J. (1957). *Sense and nonsense in psychology*. Baltimore: Penguin Books.
- Eysenck, H. J. ve Coulter, T. T. (1972). The personality and attitudes of working-class British communists and fascists. *The Journal of Social Psychology*, 87, 59-73.
- Feather, N. T. (1998). Reactions to penalties for offenses committed by the police and public citizens: Testing a social-cognitive process model of retributive justice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(2), 528-544.
- Finkelstein, L. M., Protolipac, D. S., Daren, S. ve Kulas, J. T. (2000). The role of subordinate authoritarianism in cross-level extra-role relationships. *Journal of Psychology*, 134(4), 435-443.
- Fletcher, G. J. O., Danilovics, P., Fernandez, G., Peterson, D. ve Reeder, G.D. (1986). Attributional complexity: An individual differences measure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 875-884.
- Funke, F. (2005). The dimensionality of right-wing authoritarianism: Lessons from the dilemma between theory and measurement. *Political Psychology*, 26(2), 195-218.
- Gilbert, P. ve Allan, S. (1994). Assertiveness, submissive behaviour and social comparison. *British Journal of Clinical Psychology*, 33, 295-306.
- Gruenfeld, D. H. (1995). Status, ideology, and integrative complexity on the U.S. Supreme Court: Rethinking the politics of political decision making. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1), 5-20.
- Göregenli, M. ve Teközel, M. (2004). Şiddet ve işkencenin meşrulaştırılması süreciyle ilişkili sosyal psikolojik boyutlar. *XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Güldü, Ö. ve Dönmez, A. (2002). Aşırı uçlarda siyasal tutumlara sahip üniversite öğrencilerinin bazı psikolojik değişkenler açısından karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 129-142.
- Hasta, D. (2002). *Yetkeci kişilik ve siyasal düşünce karmaşıklığı ile siyasal ideoloji arasındaki ilişki*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Hasting, B. M. (1997). Association of right-wing authoritarianism and income with wife abuse. *Psychological Reports*, 80, 667-670.
- Heaven, P. C. L. ve Greene, R. L. (2001). African Americans's stereotypes of whites: Relationships with social dominance orientation, right-wing authoritarianism, and group identity. *Journal of Social Psychology*, 141(1), 141-144.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1972). *Sosyal değişimin psikolojik boyutları: İzmir lise öğrencileri üzerinde bir inceleme*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin tutumları: Kültürler*

arası bir karşılaştırma. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Yayını.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1975). *Dış ülke yaşantısının etkileri: Bir uluslararası eğitim mübadelesi programı sonuçlarının sosyal psikolojik açıdan değerlendirilmesi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve insanlar* (7. basım). İstanbul: Evrim Basım-Yayımlar-Dağıtım.

Kuklinski, J. H., Luskin, R. C. ve Bolland, J. (1991). Where is the schema? Going beyond the "s" word in political psychology. *American Political Science Review*, 85(4), 1341-1356.

Levin, S. (2004). Perceived group status differences and the effects of gender, ethnicity, and religion on social dominance orientation. *Political Psychology*, 25(1), 31-48.

McColosky, M. ve Chong, D. (1985). Similarities and differences between left-wing and right-wing radicals. *British Journal of Political Science*, 15, 329-363.

Milburn, M. A. (1987). Ideological self-schemata and schematically induced attitude consistency. *Journal of Experimental Social Psychology*, 23, 383-398.

Milburn, M.A. (1996). *Persuasion and politics (The social psychology of public opinion)*. New York: International Thomson publishing inc.

Neuman, W. R. (1981) Differentiation and integration: Two dimensions of political thinking. *American Journal of Sociology*, 86, 1236-1268.

Robinson, J. P. ve Shaver, P. R. (1972). *Measures of social psychological attitudes (Appendix B to Measures of Political Attitudes)*. Michigan: Survey Research center. Institute for Social Research, The University of Michigan, Ann Arbor.

Rokeach, M. (1960). *The open and closed mind*. New York: Basic Books.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.

Rosenberg, S. W. (1987). Reason & ideology; Interpreting people's understanding of American politics. *Polity*, 20, 114-144.

Rosenberg, S. W. (1988). The structure of political thinking. *American Journal of Political Science*, 32, 539-566.

Rubinstein, G. (1994). Political attitudes and religiosity levels of Israeli psychotherapy practitioners and students. *American Journal of Psychotherapy*, 48(3), 441-454.

Rubinstein, G. (1995). Authoritarianism in Israeli society. *The Journal of Social Psychology*, 135, 237-249.

Rubinstein, G. (1997). Authoritarianism, political ideology, and religiosity among students of different faculties. *The Journal of Social Psychology*, 137(5), 559-567.

Sidanius, J. (1978). Intolerance of ambiguity and socio-political ideology: A multi dimensional analysis. *European Journal of Psychology*, 8, 215-235.

Sidanius, J. (1988). Intolerance of ambiguity, conservatism, and racism-whose fantasy, whose reality?: A

reply to Ray. *Political Psychology*, 9, 309-316.

Stone, W. F. (1980). The myth of left-wing authoritarianism. *Political Psychology*, 2, 3-20.

Stones, C. R. (2006). Antigay prejudice among heterosexual males: Right-wing authoritarianism as a stronger predictor than social-dominance orientation and heterosexual identity. *Social Behavior and Personality*, 34(9), 1137-1150.

Suedfeld, P. ve Tetlock, P. (1977). Integrative complexity of communications in international crises. *Journal of Conflict Resolution*, 21(1), 169-184.

Şahin, N. H. ve Şahin, N. (1992). Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy. *The World Congress of Cognitive Therapy*, Toronto, 17-21 Haziran.

Talası, G. (1996). *Siyaset çıkmazında kadın*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Tetlock, P. E. (1981a). Pre-to postelection shifts in presidential rhetoric: Impression management or cognitive adjustment? *Journal of Personality and Social Psychology*, 41(2), 207-212.

Tetlock, P. E. (1981b). Personality and complexity of thought. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 74-83.

Tetlock, P. E. (1983a). Cognitive style and political ideology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 118-126.

Tetlock, P. E. (1983b). Accountability and complexity of thought. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 74-83.

Tetlock, P. E. (1984). Cognitive style and political belief systems in the British house of commons. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(2), 365-375.

Tetlock, P. E., Bernzweig, J. ve Gallant, J. L. (1985). Supreme court decision making: Cognitive style as a predictor of ideological consistency of voting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(5), 1227-1239.

Tetlock, P. E., Hannum, K. A. ve Micheletti, P. M. (1984). Stability and change in the complexity of senatorial debate: Testing the cognitive versus rhetorical style hypotheses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(5), 979-990.

Tetlock, P. E., Peterson, R. S. ve Berry, J. M. (1993). Flattering and unflattering personality portraits of integratively simple and complex managers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(3), 500-511.

Van Hiel, A., Cornelis, I., Roets, A. ve De Clercq, B. (2007) A comparison of various authoritarianism scales in Belgian Flanders. *European Journal of Personality*, 21, 149-168.

Walker, W. D., Rowe, R. C. ve Quinsey, V. L. (1993). Authoritarianism and sexual aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(5), 1036-1045.

Wetring, S. V. (1996). Authoritarianism as a group-level adaptation in humans. *Behavioral and Brain Sciences*, 19(4), 780-781.

Summary

Relation between Authoritarianism, Level of Cognitive Complexity and Political Ideology

Derya Hasta
Ankara University

Ali Dönmez
Ankara University

Research on personality traits and political attitudes reveals that the individuals with different political views have differences on some variables such as the levels of authoritarianism and cognitive complexity (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson & Sanford, 1950; Altemeyer, 1988; Braungart, 1986; Conover & Feldman, 1984; Gruenfeld, 1995; Kuklinski, Luskin & Bolland, 1991; Milburn, 1987; Rosenberg, 1987; Suedfeld & Tetlock, 1977; Tetlock, 1983a; Tetlock, 1983b; Tetlock, Peterson & Berry, 1993). In the related literature, it appears that there is a positive correlation between cognitive complexity of thinking in general and cognitive complexity of political thinking which is the subject of this study (Rosenberg, 1987, 1988; Suedfeld & Tetlock, 1977; Tetlock, 1981a, 1981b; Tetlock, 1983a; Tetlock, Peterson & Berry, 1993). Therefore, in this study, cognitive complexity of thinking in general is used interchangeably with the cognitive complexity of political thinking. Research on the relationship between political attitudes, authoritarianism and cognitive complexity often rely on the theory of authoritarian personality and the ideologue hypothesis. The theory of authoritarian personality takes authoritarianism and noncomplex, rigid, simplistic thinking style as an attribute of the right wing (Adorno et al., 1959). The ideologue hypothesis, on the other hand, takes the view that both left and right wings are more authoritarian and think more in the style of black and white (rigid) than those in the center (Tetlock, 1983a). Thus, when viewed from the perspective of authoritarian personality theory, it is expected that authoritarianism, and authoritarianism related variables, that are, the levels of intolerance of ambiguity and submissiveness increase from extreme left to extreme right whereas cognitive complexity of thinking decreases; when seen from the point of view of the ideologue hypothesis, on the other hand, it is expected that compared to the center, extreme left

and extreme right are higher in terms of the levels of authoritarianism, intolerance of ambiguity and submissiveness but lower in terms of the level of the complexity of their political thinking and there is no difference between the extreme left and the extreme right in terms of all of these variables. The general objective of this study is to see which of these theoretical approaches holds for the university students in Turkey.

Method

Participants

Five hundred forty-five undergraduates of whom 293 (54 %) were females and 250 (46 %) were males, participated in the study and the sexuality of 2 is not stated. Of the sample 110 (20.2 %) were extreme left oriented, 295 (54.1 %) were politically moderate and 140 (25.7 %) were extreme right oriented.

Materials

Personal Information Form. The participants were asked to answer the questions about their sex, age, political preferences and which newspaper they usually read and want to read.

The Scale of Complexity of Political Thinking (SCPT). This scale was developed by Hasta (2002) in order to determine the levels of participants' complexity of political thinking. Internal consistency coefficient of the scale (Cronbach alpha) was calculated as $r = .84$. The internal consistency coefficient of this scale (Cronbach alpha) for this study was found to be .85.

Intolerance of Ambiguity Scale (IAS). This scale was developed by Martin and Westie in 1959 (Robinson and Shaver, 1972). The reliability - validity study of its Turkish form was done by Güldü and Dönmez (2002), and Hasta (2002). The test - retest reliability of the scale was .61 in first study. In the second study, the internal consistency of it was .70, split half reliability

was .59, and test-retest reliability was .80. The internal consistency of the scale (Cronbach alpha) for this study is .73.

Authoritarian Personality Scale (APS). This scale was used to measure authoritarianism. The original scale was used to assess the political beliefs and opinions in The U.S. in 1958 (Mc Closky & Chong, 1985). The adaptation study of the scale in to Turkish was conducted by Hasta (2002). Internal consistency (Cronbach alpha) coefficient of the scale .66. The internal consistency coefficient (Cronbach alpha) for this study was .66.

Submissive Act Scale (SAS). It was developed by Gilbert and Allan (1994). Adaptation of submissive Acts scale in to Turkish was done by Şahin and Şahin (1992). Cronbach Alfa internal consistency value of it was .74. The internal consistency coefficient of this scale (Cronbach alpha) for this study was found to be .79.

Procedure

The questionnaires were given to the students in their classrooms, and in political parties' youth commission meeting rooms. While administering the scales, first of all, participants were informed about the aim of the study and their consents were taken.

Results

Analyses of variance were done for the scores obtained from authoritarianism, intolerance of ambiguity, submissiveness and complexity of political thinking. In all of the analyses of variance sex and political view are treated as independent variables and 2 (sex) x 3 (political view) factor ANOVA was carried out.

The main effect of political opinion on authoritarianism is significant ($F_{2,543} = 56.99, p < .05$). There are significant differences between extreme right and left oriented participants concerning authoritarianism (means are = 2.25, 2.74, and 3.40 respectively; the one in the middle being moderates). The three groups were compared by Scheffe test. The level of authoritarianism among extreme left oriented participants was significantly lower than that of politically moderate or extreme right oriented participants. Thus, the extreme right oriented group has the highest mean of authoritarianism scores. The group composed of moderate participants has the second highest mean in authoritarianism. However, the extreme left oriented participants have the lowest authoritarianism scores.

The main effect of political opinion on intolerance of ambiguity is also significant ($F_{2,543} = 17.44, p < .05$). There were significant differences between extreme left oriented, moderate and extreme

right oriented participants in terms of intolerance of ambiguity (means are, 4.03, 4.11, and 4.82, respectively). The result of the comparisons using Scheffe test has shown that, the level of intolerance of ambiguity among moderate and extreme left oriented participants was significantly lower than that of the extreme right oriented participants.

Political opinion has a significant main effect on submissive acts. There are significant differences between the levels of submissive acts among extreme left, moderate and extreme right oriented participants ($F_{2,543} = 6.86, p < .05$). Means are 6.12, 6.53 and 6.94, respectively. The results of the comparisons by the Scheffe test revealed that there was a significant difference between the extreme right and the extreme left and that the extreme right was the highest in terms of submissive acts. There were not any significant difference between the moderates and the other two groups.

The main effect of political opinion on complexity of political thinking was significant ($F_{2,543} = 29.06, p < .05$). Thus there are significant differences between extreme left, moderate and extreme right oriented participants in terms of complexity of political thinking (means are 17.39, 15.00, and 14.45, respectively). The results of the Scheffe test show that the level of complexity of political thinking among extreme left oriented participants is significantly higher than those of the moderate and extreme right oriented participants. The level of complexity of political thinking among moderate participants is significantly lower than that of the extreme left oriented participants. However, there is no difference between moderate and extreme right oriented participants with respect to complexity of political thinking.

The main effect of sex on authoritarianism is also significant. Males' mean of the authoritarianism scores is higher than that of females ($F_{1,543} = 5.05, p < .05$). Thus, males seem to be more authoritarian than females (means are 2.98 and 2.66, respectively). The main effect of sex on intolerance of ambiguity, submissive acts, complexity of political thinking is not significant.

Conclusion

The scores of authoritarianism of the student groups show that the most authoritarian group is the extreme right. Moderate and extreme left groups follow the extreme right group respectively. These results support the authoritarian personality hypothesis that the most authoritarian group is the extreme right and moderate and extreme left follow it respectively. According to the authoritarian personality theory, authoritarian individuals, in order to be able to cope with deep psychodynamic

conflicts whose roots may be traced down to as far as early childhood, develop extremely conservative attitudes (Adorno et al., 1950). According to this point of view, conservative attitudes are generally apt to defend ego. For this reason, individuals from the extreme right wing are more inclined to develop such attitudes compared to the individual from the moderate and the extreme left and therefore are more authoritarian.

When moderates were compared with extreme right and left oriented groups in terms of intolerance of ambiguity, it was found that there were significant differences between these three groups. These differences support the hypothesis that “the level of intolerance of ambiguity among extreme right oriented people would be the highest among the three groups”. In other words, as expected the findings of this study show that the level of intolerance of ambiguity in the extreme right oriented group was the highest. On the other hand, there was no significant difference between politically moderate and extreme left oriented students in terms of authoritarianism. In this respect, the hypothesis mentioned above was not fully supported. “The meaning of intolerance of ambiguity, one of the most prominent characteristics of authoritarian personality and authoritarian cognition, is to perceive ambiguous situations as threatening and authoritarian people do not like these kinds of situations. As shown by this study too, people who are intolerant of ambiguity tend to prefer the categorical reasoning such as “it must be either black or white” and to identify themselves with extreme right (Adorno et al., 1950; McClosky & Chong, 1985).

There are also significant differences between the three politically oriented groups in terms of submissive acts. In other words, the level of submissive acts among extreme right oriented people is higher than those of the moderate and extreme left oriented groups. These findings rather support the hypothesis based on the authoritarian personality theory. According to this hypothesis, the level of submission is the highest among extreme right oriented people. Although the difference between moderate and extreme left oriented people in terms of submissive acts was not significant, the finding as are consistent with the expectations of this study. Therefore, these findings seem to support the authoritarian personality theory.

According to Gilbert and Allan (1994) who have studied submissive acts independently from authoritarianism, when a person perceives himself/herself as more worthless than the others; wants to please the others and is afraid not to be approved by the others, he/she is more likely to show submissive acts. According to the researchers who study both authoritarianism and authoritarian personality theory

(Altemeyer, 1981), submissive acts are of the main characteristics of authoritarianism. From this point of view, it was expected that the extreme right oriented group having the highest level of authoritarianism, would also have the highest level of submissive acts. As expected, according to the findings of this study, the extreme right oriented people who have the highest level of authoritarianism also had the highest level of submissive act. Thus, the findings support the hypothesis based on the authoritarian personality theory.

The comparison of the three groups in terms of their levels of cognitive complexity of political thinking revealed significant differences. According to these findings, the extreme left oriented group had the highest level of cognitive complexity of political thinking. On the other hand, there was no significant difference between moderates and extreme right in terms of complexity of political thinking.

As a result of this study it can be said that in explaining the findings related to complexity of political thinking the authoritarian personality theory seems to be the most appropriate approach. According to the theory of authoritarian personality (Adorno et al., 1950), authoritarianism is an erotical-obsessional and psychic conflict. This emotional confusion whose roots may extend as far as to childhood years, balances in an extreme form with the mediation of a rigid and simple cognitive style. Ego weakness may bring with it a conservative political ideology which seems to satisfy a psychological wish in the direction of obedience to authority exhibiting antagonistic attitudes toward minorities and deviant groups (Funke, 2005; Levin, 2004; Stones, 2006). Thus, ego weakness underlying the rigid and simplistic cognitive style of authoritarianism results in the adoption of a conservative right wing ideology. Findings also indicate that, determining the level of the cognitive complexity of political thinking which generally done by utilizing open ended questions in previous research, with a Likert type measurement instrument, similar results can be obtained.

As of the results related to sex, it seems that males are more authoritarian regardless of political view. Setting about her studies Kağıtçıbaşı (Kağıtçıbaşı, 1972, 1973, 1975) points out to the fact that some attributes of authoritarian personality are affected from the norms during the period of socialization. The difference in the level of authoritarianism observed between males and females too can be explained by a socialisation process congruent with the traditional sex roles. In the process where sex roles are acquired, traits attributed to males such as toughness and “being more authoritarian” (Dökmen, 1991) may be effective on the authoritarianism of males. Authoritarians at the same

time are more committed to the traditional values (Adorno et al., 1950; Altemeyer, 1981; 1988). Social norms in our society, by attributing more favorable roles to males, may be making them more open to traditionalism than females and therefore making them more authoritarian in turn.

In conclusion, the results of this study partially, if not wholly, support the expectation nurtured by the

authoritarian personality theory. Moreover, when the cognitive complexity of political thinking is measured via a Likert type instrument results similar to those, obtained by using open ended questions, can be obtained. Finally, there were no sex differences in terms of cognitive complexity of political thinking, intolerance of ambiguity and submissiveness but males were more authoritarian than females.